

POLICJA PAŃSTWOWA 1919–1939

EKI EDUKACYJNE IPN

POLICJA PAŃSTWOWA 1919–1939

MATERIAŁY DLA NAUCZYCIELA

Białystok–Olsztyn–Warszawa 2019

AUTORZY

dr Iwona Józwiak:
scenariusze lekcji

Dawid Zagził:
omówienie zawartości pakietu, bibliografia, spis zdjęć na kartach

Koordinacja projektu, konsultacje merytoryczne i techniczne: **dr hab. Karol Sacewicz**

Recenzenci: **prof. dr hab. Robert Litwiński, dr Paweł Błazewicz, dr Grzegorz Łeszczyński**

Redakcja i korekta: **Wydawnictwo LITTERA**

Projekt graficzny: **Krzysztof Findziński, Tomasz Ginter, Łukasz Pogoda**

Projekt okładki: **Sylwia Szafrńska**

Skład: **Łukasz P. Fafiński**

Autorzy teki dziękują za udostępnienie zdjęć, materiałów multimedialnych i prasowych Narodowemu Archiwum Cyfrowemu, Muzeum Katyńskiemu oraz Biuru Edukacji Historycznej – Muzeum Policji Komendy Głównej Policji (wcześniej: Biuro Historii i Tradycji Policji KGP).

Za dodatkowe uwagi i wskazówki merytoryczne autorzy dziękują Panu Michałowi Chlipale.

Druk:

Na okładce: Funkcjonariusze policyjnego patrolu drogowego na motocyklu sprawdzają dokumenty kierowcy
Fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe

© Copyright by Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2019

Biuro Edukacji Narodowej, ul. Wołoska 7, 02-675 Warszawa

ISBN 978-83-8098-766-1

Wyd. I

SPIS TREŚCI

Omówienie zawartości pakietu	6
Scenariusze lekcji	7
Temat 1. Unifikacja organów bezpieczeństwa w II Rzeczypospolitej	7
Temat 2. Funkcjonariusz Policji Państwowej w społeczeństwie II Rzeczypospolitej	11
Temat 3. Sylwetka funkcjonariusza Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej	16
Bibliografia	20
Spis zdjęć na kartach	22

OMÓWIENIE ZAWARTOŚCI PAKIETU

DRODZY UCZNIOWIE I NAUCZYCIELE!

Przypadający na rok 2019 jubileusz stulecia powstania Policji Państwowej skłonił nas do opracowania nowej teki edukacyjnej Instytutu Pamięci Narodowej, traktującej o historii jednej z najważniejszych formacji stojących na straży bezpieczeństwa II Rzeczypospolitej. Autorzy za cel główny postawili sobie chęć ukazania obrazu przedwojennej Polski przez pryzmat funkcjonujących w jej realiach struktur policyjnych – zarówno w ujęciu ogólnym, jak i na swój sposób jednostkowy, co potwierdza dobór konkretnych, wyselekcjonowanych materiałów pakietu.

Teka edukacyjna „Policja Państwowa 1919–1939” składa się z trzech części.

Pierwsza część to *Materiały dla nauczyciela*, na którą składają się przede wszystkim scenariusze lekcji. Przygotowane zostały z myślą o uczniach szkół ponadpodstawowych (głównie „klas mundurowych”), choć – w naszej opinii – część zagadnień może pomóc w realizacji zajęć z okresu dwudziestolecia międzywojennego również w wyższych klasach szkoły podstawowej (decyzję w tej kwestii podejmuje nauczyciel). Tematyka scenariuszy dotyczy kolejno: unifikacji organów bezpieczeństwa, roli policjanta w społeczeństwie II RP oraz nakreślenia sylwetki zawodowej policjanta, w tym ukazania jego predyspozycji psychologicznych, cech charakteru itp., co w głównej mierze można zawrzeć w pytaniu ogólnym: Kim był funkcjonariusz Policji Państwowej? Pragniemy przy tym zaznaczyć, że powyższe propozycje scenariuszy oparto jedynie na części materiałów źródłowych zawartych w tece. Na podstawie pozostałych tekstów i zdjęć powstać mogą odrębne, autorskie tematy zajęć, w zależności od indywidualnych potrzeb nauczyciela.

Uzupełnieniem scenariuszy jest specjalnie dobrana bibliografia, zawierająca fachową literaturę przedmiotu oraz pamiętniki, relacje i wspomnienia. Wskazane tytuły czasopism i opracowań są tematycznie związane z różnymi aspektami szeroko pojętej działalności Policji Państwowej.

Drugą część teki stanowią *Materiały dla ucznia*. Tekst wprowadzający do niej podzielony został na jedenaście punktów, w których zarysowano historię policji, następnie przybliżono formacje porządkowe: Milicję Miejską, Policję Komunalną oraz Milicję Ludową, by w dalszej kolejności omówić proces

ich unifikacji i ostatecznie ukazać genezę powstania Policji Państwowej. Tę z kolei scharakteryzowano na podstawie jej struktur, zadań, systemu szkolenia, rodzajów służby, a także umundurowania i uzbrojenia funkcjonariuszy. Przedostatni punkt – „Przerwana służba” – poświęcono losom policjantów po wybuchu II wojny światowej.

Poszerzeniu wiedzy pomogą teksty źródłowe, dzięki którym uczeń zapozna się z realiami życia i pracy policjanta. Przygotowano ich dwadzieścia sześć. Dodatkowo teksty uzupełnia sześć tabel informacyjnych oraz cztery wykresy (m.in. obrazujące liczebność szeregów i stan etatowy PP).

W *Materiałach dla ucznia* zamieszczono także: tablicę synchronistyczną (zestawienie faktów związanych z Policją Państwową z bieżącymi wydarzeniami w kraju i na świecie), sylwetki Komendantów Głównych PP, słownik pojęć oraz – podobnie jak w *Materiałach dla nauczyciela* – propozycje bibliograficzne.

Trzecim elementem teki są *Karty*. Materiał ikonograficzny to przeszło sześćdziesiąt zdjęć, pochodzących z zasobów Narodowego Archiwum Cyfrowego, Muzeum Katyńskiego oraz Biura Edukacji Historycznej – Muzeum Policji Komendy Głównej Policji. Większość z nich stanowi integralną część scenariuszy lekcyjnych. Strukturę Policji Państwowej w chwili jej powstania ukazano w formie szczegółowego schematu graficznego.

Teka edukacyjna „Policja Państwowa 1919–1939” została opracowana przez olsztyńską Delegaturę Instytutu Pamięci Narodowej.

Dawid Zagził
Delegatura IPN w Olsztynie

SCENARIUSZE LEKCJI

TEMAT 1. UNIFIKACJA ORGANÓW BEZPIECZEŃSTWA W II RZECZYPOSPOLITEJ

Czas trwania: 1 godz. lekcyjna (45 min)

CELE LEKCJI

Po zakończeniu lekcji uczeń:

- rozumie trudności, z jakimi musiało zmierzyć się państwo w drodze ujednoczenia organów bezpieczeństwa;
- umie podać przykłady nazw formacji bezpieczeństwa przed unifikacją oraz region, w którym formacja działała, porównuje je (np. Milicja Miejska, Milicja Ludowa, Policja Komunalna);
- zna datę powołania Policji Państwowej – 24 lipca 1919 r.;
- wymienia kompetencje służb policyjnych;
- uzasadnia konieczność powołania służb bezpieczeństwa przez młode Państwo Polskie
- ocenia mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia rozwoju służb policyjnych w okresie II RP.

„NaCoBeZu” (na co będę zwracać uwagę) – cenny zabieg sprzyjający motywacji ucznia.

Oczekuję, że po zajęciach uczeń:

- poda przykłady formacji bezpieczeństwa II RP przed ich unifikacją;
- opíše kompetencje organów bezpieczeństwa w okresie międzywojennym;
- poda przykłady mocnych i słabych stron w unifikacji organów policji oraz oceni szanse i zagrożenia dla rozwoju tych służb w II RP;
- poda datę powstania Policji Państwowej.

Kluczowe pytanie:

Co sprzyjało, a co utrudniało unifikację służb bezpieczeństwa u progu Niepodległej?

METODY PRACY

- praca z tekstem źródłowym
- praca ze źródłem ikonograficznym
- metoda SWOT
- pogadanka
- elementy dyskusji

FORMY PRACY

- indywidualna
- zbiorowa
- praca w małych grupach

ODNIESIENIE DO PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XLIII. Odbudowa niepodległej Rzeczypospolitej

REALIZACJA KOMPETENCJI KLUCZOWYCH

1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.
5. Kompetencje osobiste, społeczne w zakresie umiejętności uczenia się.
6. Kompetencje obywatelskie.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Część porządkowo-organizacyjna (2 min)

2. Rekapitulacja wtórna

Nauczyciel kieruje pytania do uczniów – odpowiadają ochotnicy lub uczniowie wyznaczeni. Przykładowe pytania: Jak wyglądała sytuacja polityczna Polski w roku 1919? (m.in. jak przebiegały granice państwa); Jakie trudności występowały w integracji ziem polskich po 123 latach zaborów? Nauczyciel podaje uczniom cele lekcji oraz pytania kluczowe. (5 min)

3. Część zasadnicza

Uczniowie zapoznają się z fragmentami tekstu wprowadzającego: *Milicja Miejska; Milicja Ludowa i Policja Komunalna* oraz *Powołanie Policji Państwowej*. Zadaniem uczniów jest przeczytanie tekstu i wynotowanie nazw formacji bezpieczeństwa działających na poszczególnych ziemiach polskich po zakończeniu I wojny światowej. Następnie w parach (np. w ławkach) uczniowie weryfikują swoje notatki; jeden uczeń/uczennica głośno odczytuje zapisane informacje. (10 min)

W kolejnym etapie lekcji uczniowie pracują metodą SWOT – najpierw w parach, a następnie całą klasą pod kierunkiem nauczyciela. Wykorzystują materiał pomocniczy załączony do scenariusza. Zadaniem uczniów jest zapoznanie się z tekstem źródłowym nr 22 (*Artykuł insp. Policji Państwowej mgr. Juliusza Kozolubskiego pt. „Dwudziestolecie Policji Państwowej w Polsce”*) oraz zapisanie mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń w okresie unifikacji Policji Państwowej (w zadaniu pomogą także fragmenty przeczytane wcześniej). Pracę w parach podsumowuje nauczyciel na forum klasy, a uczniowie uzupełniają swoje schematy. (20 min)

Przykładowe propozycje udzielanych odpowiedzi:

- zapewnienie bezpieczeństwa publicznego;
- dobra struktura organizacyjna służb;
- duża liczba ochotników, którymi można było wspomóc wojsko;
- jasne kryteria przyjęcia do służby;

- próby szybkiego ujednoczenia formacji: 9 stycznia 1919 r. (Dekret o organizacji Policji Komunalnej); 24 lipca 1919 r. (Ustawa o Policji Państwowej);
- brak polskich służb bezpieczeństwa w części ziem kraju;
- trudny czas: walki o granice, migracje rozbrojonych wojsk austro-węgierskich i niemieckich, uchodźców z Rosji, uciekinierów z obszarów zagrożonych;
- działalność różnych organizacji bezpieczeństwa na jednym terenie i zatargi kompetencyjne;
- problemy materialne i personalne, np. służb wspomagających wojsko na granicy polsko-sowieckiej czy polsko-litewskiej.

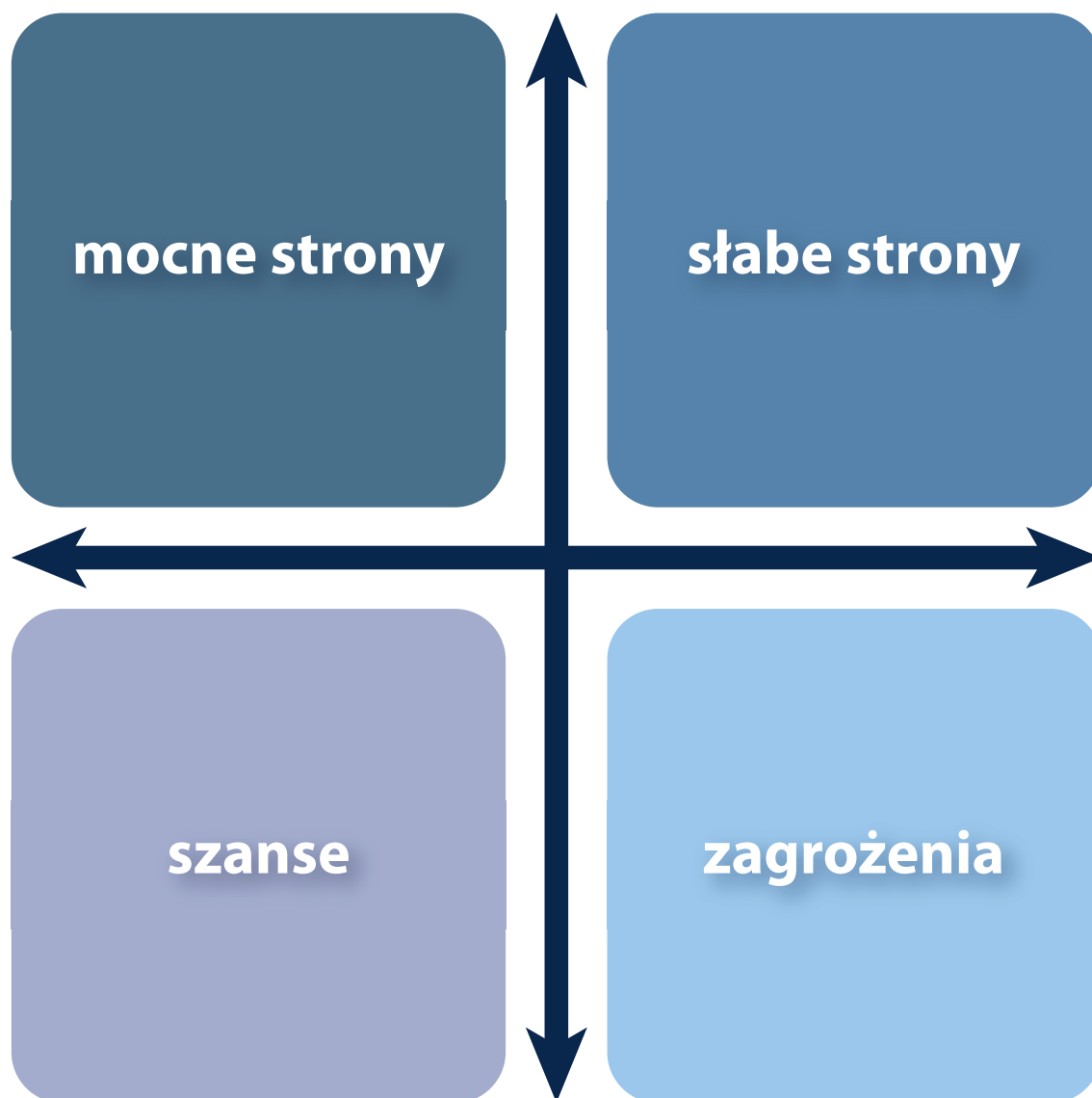
4. Rekapitulacja pierwotna z uwzględnieniem pytania kluczowego

Jakie działania można było podjąć w celu sprawniejszej unifikacji organów bezpieczeństwa? Elementy dyskusji z podsumowaniem. (6 min)

5. Praca domowa

Nauczyciel pokazuje lub wyświetla zdjęcie 43 (*Obchody Święta Policji Państwowej w Warszawie*) i wydaje polecenie, aby uczniowie dowiedzieli się, kiedy obchodzono dzień Policji Państwowej w okresie II RP (dwie daty), a kiedy obchodzimy go współcześnie. (2 min)

ZAŁĄCZNIK NR 1
SCHEMAT – METODA SWOT

TEMAT 2. FUNKCJONARIUSZ POLICJI PAŃSTWOWEJ W SPOŁECZEŃSTWIE II RZECZYPOSPOLITEJ

Czas trwania: 1 godz. lekcyjna (45 min)

CELE LEKCJI

Po zakończeniu lekcji uczeń:

- rozumie, z czym wiąże się pojęcie etosu zawodu policjanta;
- podaje przykłady ról pełnionych przez policjantów w społeczeństwie II RP;
- umie wyjaśnić potrzebę funkcjonowania policji w państwie.

„NaCoBeZu” (na co będę zwracać uwagę) – cenny zabieg sprzyjający motywacji ucznia.

Oczekuję, że po zajęciach uczeń:

- poda przykłady ról pełnionych przez funkcjonariuszy Policji Państwowej;
- wyjaśni, jak role pełnione w życiu społecznym wpływały na budowę etosu zawodu policjanta.

Kluczowe pytanie:

Czy role społeczne pełnione przez funkcjonariuszy Policji Państwowej II RP były związane z budowaniem etosu zawodu policjanta?

METODY PRACY

- praca z tekstem źródłowym
- praca ze źródłem ikonograficznym
- „mind map” (metoda Buzana)
- pogadanka
- elementy dyskusji

FORMY PRACY

- indywidualna
- zbiorowa
- praca w grupach

ODNIESIENIE DO PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XLV. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej

REALIZACJA KOMPETENCJI KLUCZOWYCH

5. Kompetencje osobiste, społeczne w zakresie umiejętności uczenia się
6. Kompetencje obywatelskie
8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Część porządkowo-organizacyjna (2 min)

2. Słowo wstępne

Pogadanka na temat etosu zawodowego; czym jest etos (zbiór idealnych wzorów kulturowych, ideały realizowane i obowiązujące w danej grupie społecznej); przykłady grup społecznych i zawodowych, które mogą się takim etosem poszczycić (etos rycerza, lekarza, nauczyciela, żołnierza itp.). Nauczyciel podaje cele lekcji i formułuje pytanie kluczowe. (5 min)

3. Część zasadnicza

Praca z tekstem źródłowym.

Wybrany uczeń/uczennica czyta fragment eposu narodowej Adama Mickiewicza *Pan Tadeusz* – Księga XII, wersy 9018–9026, wypowiedź Wojskiego Hreczechy:

Ach! wy nie pamiętacie tego Państwo młodzi!

Jak wśród naszej burzliwej szlachty samowładnej,

Zbrojnej, nie trzeba było policyi żadnej:

Dopóki wiara kwitła, szanowano prawa,

Była wolność z porządkiem i z dostatkiem sława!

W innych krajach, jak słyszę, trzyma urząd drabów,

Policyjantów różnych, żandarmów, konstabów:

Ale jeśli miecz tylko bezpieczeństwa strzeże,

Żeby w tych krajach była wolność — nie uwierzę.

Nauczyciel zwraca uwagę na słownictwo, które może być niezrozumiałe (np. konstab), następnie na podstawie przeczytanego tekstu prosi o odpowiedź na pytanie: Jak postrzegano policję w Polsce szlacheckiej? Czy była gwarantem bezpieczeństwa i wolności? Element dyskusji. (5 min)

Każdy uczeń otrzymuje tekst źródłowy nr 10 (*Artykuł Stefana Urbanowicza pt. „Społeczeństwo a policja”*). Przed przeczytaniem tekstu nauczyciel ponawia pytanie o to, jak postrzegano funkcjonariuszy policji, tym razem po odzyskaniu niepodległości. Jaką opinią cieszyła się ta instytucja i z czego to wynikało? Odwołując się do wiedzy uczniów z poprzednich lekcji, nauczyciel prosi o krótką refleksję nad modelem policji w II RP. Czy był on wzorcowy? Czy wykonująca swoje zadania policja raczej znajdowała się w tle, „nie rzucała się w oczy”, czy też formacja ta odgrywała rolę pierwszoplanową, była głównym narzędziem rządzących, służącym do utrzymania władzy, a jej kompetencje ulegały ciągłemu poszerzaniu? Elementy dyskusji. (7 min)

Klasa zostaje podzielona na cztery grupy (np. losowo, przez odliczenie do czterech – „jedyńki” utworzą grupę pierwszą, „dwójki” drugą itd.). Każda z grup otrzymuje przygotowany mały pakiet edukacyjny z fotografiami i tekstami źródłowymi, które mają pomóc w odpowiedzi na pytanie: Jakie role pełnili funkcjonariusze policji w okresie międzywojennym? Uczniowie pracują metodą Buzana; ich zadaniem jest uzupełnienie jednej z gałęzi mapy myśli – nadanie tytułu swojej części i podanie kilku przykładów działań.

Materiały w pakietach I–IV (tytuły robocze dla nauczyciela: I. Walka z przestępczością; II. Funkcja opiekuńczo-wychowawcza; III. Bezpieczeństwo; IV. Sprawy różne)

Pakiet I

- Zdjęcia: 36 (*Funkcjonariusze Policji Państwowej dokonują zatrzymania przestępcy Stanisława Popławskiego*); 37 (*Funkcjonariusze Policji Państwowej i Straży Granicznej wraz z zatrzymanymi w Krościenku*); 38 (*Funkcjonariusze policji przed wejściem do kryjówki bandy Maczugi*); 39 (*Funkcjonariusze policji po cywilnemu przeszukują zatrzymanego*).
- Tekst źródłowy nr 17 (*Artykuł Hermana Czerwińskiego pt. „Szkoła złodziejska”*).

Pakiet II

- Zdjęcia: 29 (*Funkcjonariuszka Policji Państwowej czyta dzieciom przebywającym w Izbie Dziecka*); 30 (*Policjantki na spacerze z podopiecznymi z Izby Dziecka*); 31 (*Policjantka otula kocem śpiącą dziewczynkę z Izby Dziecka*); 32 (*Policjantka z izby zatrzymań z dzieckiem na ręku*); 33 (*Policjantka strzyże chłopca przebywającego w Izbie Dziecka*); 35 (*Funkcjonariuszki Referatu Policji Kobiecej z chłopcem w drodze do policyjnej izby zatrzymań*); 57 (*Dzieci ze Specjalnej Szkoły Powszechnej podczas posiłku w świetlicy policyjnej*); 59 (*Policjanci rozdający paczki dzieciom z ubogich rodzin*).
- Teksty źródłowe: nr 16 (*Artykuł Sigmy (?) pt. „O zabobonach i ich złych skutkach”*); nr 24 (*Artykuł Zofii Polerskiej pt. „Powstanie i rozwój naszej organizacji”*).

Pakiet III

- Zdjęcia: 15 (*Posterunek policji i straży pożarnej ochraniający budynek Sejmu*); 19 (*Policyjny patrol na motocyklu*); 22 (*Grupa funkcjonariuszy na policyjnej polewaczce*); 23 (*Polewaczka policyjna używana do rozpędzania demonstracji*).
- Teksty źródłowe: nr 15 (*Wskazówki o przeciwdziałaniu szpiegostwu i porozumiewaniu się z nieprzyjacielem*); nr 18 (*Rozporządzenie Prezydenta Ignacego Mościckiego o Policji Państwowej – art. 28–31*); nr 19 (*Artykuł podinsp. Policji Państwowej Leona Izydorczyka pt. „Rozpraszenie tłumu”*); nr 20 (*Artykuł nadkom. Policji Województwa Śląskiego Leopolda Potyki pt. „Strajk okupacyjny a bezpieczeństwo publiczne”*).
- Fragment tekstu wprowadzającego – Rodzaje służby.

Pakiet IV

- Zdjęcia: 8 (*Policjant przeprowadzający staruszkę przez ulicę*); 9 (*Funkcjonariusz Policji Państwowej przeprowadza dzieci przez ulicę*); 10 (*Policjant uczy poprawnego przechodzenia przez ulicę*); 11 (*Policjant udzielający informacji w Krakowie*); 14 (*Policjant kierujący ruchem ulicznym*); 16 (*Policjant z psem podczas zbiórki pieniędzy na rzecz pomocy bezdomnym*); 20 (*Funkcjonariusze z Komisariatu Wodnego Policji Państwowej m.st. Warszawy podczas akcji ratunkowej*); 21 (*Funkcjonariusze z Komisariatu Wodnego Policji Państwowej m.st. Warszawy patrolują okolice dzikiej plaży*); 34 (*Uliczny patrol Policji Kobiecej*); 38 (*Funkcjonariusze policji przed wejściem do kryjówki bandy Maczugi*); 40 (*Policjant sprawdza bezdomną śpiącą na ulicy*); 58 (*Policjanci podczas społecznej akcji wspomagania biednych rozdają buty potrzebującym dzieciom*).

Grupy prezentują swoją pracę, pamiętając o kluczowym pytaniu lekcji; pozostali uczniowie uzupełniają swoją mapę myśli. (20 min)

4. Rekapitulacja pierwotna

Uczniowie mają dokończyć głośno jedno wybrane zdanie:

„Z dzisiejszej lekcji chcę zapamiętać...”

„Zaskoczyło mnie, że...”

„Na lekcji zaciekało mnie...” (6 min)

ZAŁĄCZNIK NR 1 „MIND MAP” (METODA BUZANA)

TEMAT 3. SYLWETKA FUNKCJONARIUSZA POLICJI PAŃSTWOWEJ W II RZECZYPOSPOLITEJ

Czas trwania: 1 godz. lekcyjna (45 min)

CELE LEKCJI

Po zakończeniu lekcji uczeń:

- podaje warunki, które musiał spełniać kandydat na policjanta;
- opisuje wykształcenie kandydata, stopnie kariery;
- wymienia i opisuje elementy stroju oraz uzbrojenia funkcjonariusza policji;
- wie, jak wybór profesji wpływał na życie osobiste policjanta;
- uzasadnia konieczność systematycznego szkolenia funkcjonariuszy i podaje przykłady prowadzonych kursów;
- porównuje sylwetkę funkcjonariusza Policji Państwowej II RP z jego współczesnym odpowiednikiem.

„NaCoBeZu” (na co będę zwracać uwagę) – cenny zabieg sprzyjający motywacji ucznia.

Oczekuję, że po zajęciach uczeń:

- poda przykłady warunków, które musiał spełniać kandydat na policjanta w II RP;
- opíše system kształcenia policjantów, ich umundurowanie i uzbrojenie;
- wyjaśni, jak wybór kariery zawodowej policjanta wpływał na jego życie osobiste;
- oceni, na czym polegała trudność wykonywania zawodu policjanta dawniej i dzisiaj.

Kluczowe pytanie:

Kim był funkcjonariusz Policji Państwowej w II Rzeczypospolitej?

METODY PRACY

- praca z tekstem źródłowym
- praca ze źródłem ikonograficznym i statystycznym
- „burza mózgów”
- pogadanka
- elementy dyskusji

FORMY PRACY

- indywidualna
- zbiorowa
- praca w grupach

ODNIESIENIE DO PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XLV. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej

XLVI. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej

REALIZACJA KOMPETENCJI KLUCZOWYCH

5. Kompetencje osobiste, społeczne w zakresie umiejętności uczenia się

6. Kompetencje obywatelskie

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1. Część porządkowo-organizacyjna (2 min)

2. Część zasadnicza

Krótką rozmową mającą na celu ukazanie dużej odpowiedzialności, jaka spoczywa na policji. Funkcjonariusze pełnią wiele funkcji; w powszechnej świadomości obywateli policja ma dostęp do sfery prywatnej życia społecznego, dlatego społeczeństwo bacznie przygląda się postępowaniu funkcjonariuszy na służbie. Osoby pełniące służbę na stanowisku policjanta powinny wykazać się określonymi predyspozycjami.

Nauczyciel zadaje pytanie: Jakie warunki trzeba spełnić jednocześnie, aby zostać policjantem? („burza mózgów” – pomysły są zapisywane na tablicy). (5 min)

Nauczyciel prosi jednego z uczniów o odczytanie fragmentu Ustawy o Policji (DzU, 1990, nr 30, poz. 179):

Art. 25.1.: Służbę w Policji pełnić może obywatel polski o nieposzlakowanej opinii, który nie był skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, korzystający z pełni praw publicznych, posiadający co najmniej średnie wykształcenie lub średnie branżowe oraz zdolność fizyczną i psychiczną do służby w formacjach uzbrojonych, podległych szczególnej dyscyplinie służbowej, której gotów jest się podporządkować, a także dający rękojmię zachowania tajemnicy stosownie do wymogów określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych.

Wspólnie z uczniami nauczyciel podsumowuje warunki, jakie kandydat do służby powinien spełniać dzisiaj, czyli:

- posiadać co najmniej średnie wykształcenie lub średnie branżowe;
- posiadać polskie obywatelstwo;
- wyróżniać się nieposzlakowaną opinią;
- nie być skazanym prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe;
- korzystać z pełni praw publicznych;
- posiadać zdolność fizyczną i psychiczną do służby w formacjach uzbrojonych, podległych szczególnej dyscyplinie służbowej, której gotów jest się podporządkować;
- dawać rękojmię zachowania tajemnicy stosownie do wymogów określonych w przepisach o ochronie informacji niejawnych;
- posiadać uregulowany stosunek do służby wojskowej, jeśli podlega kwalifikacji wojskowej. (3 min)

Nauczyciel informuje o dzisiejszych celach lekcji i pytaniu kluczowym.

Nauczyciel rozdaje uczniom tekst źródłowy nr 7 (*Ustawa o Policji Państwowej*) i prosi o zapoznanie się z art. 26–30. Zadaniem uczniów jest wskazanie warunków, na podstawie których kandydat może być przyjęty w szeregi policji II RP w świetle ustawy i porównanie ich z obowiązującymi współcześnie. (4 min)

Nauczyciel rozdaje teksty źródłowe: nr 8 (*Rota przysięgi służbowej*) oraz nr 23 (*Przykazania policjanta*). Uczniowie zapoznają się z treścią i uzasadniając swoje zdanie, odpowiadają na pytania, m.in.: Które z przykazań uważasz za najważniejsze? Czy rota przysięgi mogłaby być składana w takiej formie również współcześnie? (pogadanka z elementami dyskusji). (5 min)

Nauczyciel odczytuje rotę ślubowania, jaką dziś składają policjanci przed podjęciem służby:

Ja, obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, świadom podejmowanych obowiązków policjanta, ślubuję: służyć wiernie Narodowi, chronić ustanowiony Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej porządek prawny, strzec bezpieczeństwa Państwa i jego obywateli, nawet z narażeniem życia. Wykonując powierzone mi zadania, ślubuję pilnie przestrzegać prawa, dochować wierności konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, przestrzegać dyscypliny służbowej oraz wykonywać rozkazy i polecenia przełożonych. Ślubuję strzec tajemnic związanych ze służbą, honoru, godności i dobrego imienia służby oraz przestrzegać zasad etyki zawodowej.

Próba porównania rot przysięgi z 1919 r. i współczesnej (3 min)

Klasa zostaje podzielona na cztery grupy (kryterium doboru może stanowić numer, pod którym uczeń zapisany jest w dzienniku, np. grupa I: nr 1, 5, 9, 13, 17...).

Każda grupa otrzymuje „mały pakiet edukacyjny”, zapoznaje się z jego zawartością i na dużych arkuszach papieru tworzy sketchnotkę, która posłuży do prezentacji **tytułowego** zagadnienia na forum klasy przez lidera grupy.

Pakiet I: Wykształcenie i kursy doszkalające

- Zdjęcia: 48 (*Policjanci ćwiczą podczas kursu samoobrony*); 49 (*Kurs narciarski dla funkcjonariuszy Policji Państwowej*); 50 (*Kurs nauki języka esperanto dla szeregowych funkcjonariuszy Policji Państwowej*).
- Tekst źródłowy nr 14 (*Wspomnienia funkcjonariusza Policji Państwowej Franciszka Banasia – akapit pierwszy*).
- Materiały źródłowe: Tabela 2 (*Niżsi funkcjonariusze Policji Państwowej*); Tabela 3 (*Wyżsi funkcjonariusze Policji Państwowej*).
- Fragment tekstu wprowadzającego – *Szkolnictwo*.

Pakiet II: Życie prywatne i zarobki

- Teksty źródłowe: nr 6 (*Wspomnienia sierżanta Policji Państwowej Stefana Kapusty – drugi akapit*); nr 18 (*Rozporządzenie Prezydenta Ignacego Mościckiego o Policji Państwowej – art. 59, 63 i 64*).
- Materiały źródłowe: Tabela 4 (*Wynagrodzenie funkcjonariuszy Policji w II RP*); Tabela 5 (*Wynagrodzenie funkcjonariuszy policji w międzywojennej Warszawie i wybranych stolicach świata*); Tabela 6 (*Przeciętne ceny artykułów pierwszej potrzeby w międzywojennej Warszawie*).

Pakiet III: Umundurowanie i uzbrojenie

- Zdjęcia: 12 (*Policjant podczas pełnienia służby*); 13 (*Policjant kierujący ruchem ulicznym*); 17 (*Rowerowe oddziały Policji Państwowej*); 18 (*Funkcjonariusz Policji Państwowej podczas patrolu konnego*); 24 (*Funkcjonariusze warszawskiego oddziału specjalnego Policji Państwowej w strojach szturmowych*); 25 (*Strój szturmowy policjanta*); 27 (*Salutująca policjantka Jadwiga Willamowska*); 28 (*Odprawa policjantek Referatu Policji Kobięcej Centrali Służby Śledczej*); 41 (*Konne oddziały Policji Państwowej*).

- Tekst źródłowy nr 11 (*Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w przedmiocie umundurowania i uzbrojenia policji państwowej* – art. 1–3).
- Fragment tekstu wprowadzającego – *Umundurowanie i uzbrojenie*.

Pakiet IV: Liczebność i stopnie

- Materiały źródłowe: Tabela 1 (*Liczebność Policji Państwowej w poszczególnych województwach II RP*); Tabela 4 (*Wynagrodzenie funkcjonariuszy Policji w II RP – stanowiska od posterunkowego do Komendanta Głównego*); Wykres 1 (*Liczebność szeregowych funkcjonariuszy Policji Państwowej w II RP*); Wykres 2 (*Liczebność oficerów Policji Państwowej w II RP*); Wykres 3 (*Etaty oficerskie w Policji Państwowej w latach 1938–1939*); Wykres 4 (*Etaty szeregowych i kandydatów kontraktowych w Policji Państwowej w latach 1938–1939*).

Grupy prezentują swoje sketchnotki. Podsumowanie zajęć. (20 min)

3. Rekapitulacja pierwotna. Powrót do pytania kluczowego

Napisz minimum w trzech zdaniach, czy żyjąc w okresie II Rzeczypospolitej podjąłabyś/podjąłbyś pracę w Policji Państwowej. Odpowiedź uzasadnij. (3 min)

BIBLIOGRAFIA

(WYBÓR)

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- „Dziennik Praw Państwa Polskiego”, 1918–1919.
„Dziennik Urzędowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych”, 1918–1939.
„Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”, 1919–1939.
Majer P., *Ustawy polskiej policji (1791–1990). Źródła z komentarzem*, Szczytno 2007.
Misiuk A., Pełpoński A., *Organizacja instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej 1918–1922. Wybór źródeł i dokumentów*, Szczytno 1994.
„Monitor Polski”, 1918–1939.
Tymczasowa instrukcja dla Policji Państwowej z 3 lipca 1920 r., Warszawa 1920.

PAMIĘTNIKI, RELACJE, WSPOMNIENIA

- Banaś F., *Moje wspomnienia*, Rzeszów 2009.
Krasnodębski T. S., *Policjant konspiratorem*, Kraków 2008.
Kronika życia Kapusty Stefana sierżanta Policji Państwowej. Od roku 1895 do 1939, red. A. i M. Gizmajerowie, Warszawa 2010.
Kroński A., *Straż Obywatelska m.st. Warszawy 1915 roku*, Warszawa 1934.
Kurka A., *Dzieje i tajemnice lwowskiej policji z czasów zaboru austriackiego 1772–1918*, Lwów 1930.
Suski J., *W służbie publicznej na dwóch kontynentach*, Warszawa 1988.
Zamorski K., *Dzienniki (1930–1938)*, Warszawa 2011.

CZASOPISMA

- „Gazeta Administracji i Policji Państwowej”
„Gazeta Policji Państwowej”
„Na Posterunku”
„Przegląd Policyjny”

OPRACOWANIA

- Franc S., *Policja państwowa w II Rzeczypospolitej*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica” 2012, nr 8.
Dawniej niż wczoraj – 100 lat polskiej policji, red. M. Fałdowski, P. Kardela, Szczytno 2019.
Głogowski A., *Kobięca Policja Państwowa II RP w walce z międzynarodowym handlem ludzi*, Kraków–Warszawa 2014.
Głogowski A., *Konna Policja Państwowa*, Kraków–Warszawa 2014.
Gołasz Z., Gwóźdź K., *Na straży porządku publicznego. Policja Województwa Śląskiego w latach 1922–1939*, Tarnowskie Góry 2017.
Guła P., Letkiewicz A., Socha R., *Policyjne oddziały i pododdziały zwarte w Polsce. Historia i teraźniejszość*, Szczytno 2010.
Komendanci Główni Policji Państwowej, red. K. Filipow, Białystok 1997.
Komendanci Główni Polskiej Policji (1918–2009), red. P. Majer, Szczytno 2009.

- Halicki K., *Policja polityczna w Polsce w okresie międzywojennym* [w:] *Wywiad i kontrwywiad wojskowy II RP*, t. 1, red. T. Dubicki, Łomianki 2010.
- Hausner R., *Pierwsze dwudziestolecie administracji spraw wewnętrznych*, Warszawa 1939.
- Hoffman-Krystyańczyk Z., Stepek W., *Służba śledcza. Podręcznik dla organów bezpieczeństwa z 49 rycinami*, Poznań 1923.
- Litwiński R., *Kordian Józef Zamorski: „granatowy generał”*, Lublin 2018.
- Litwiński R., *Korpus policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne*, Lublin 2010.
- Litwiński R., *Policja Państwowa wobec ruchu komunistycznego w międzywojennej Warszawie* [w:] *Komuniści w międzywojennej Warszawie*, red. E. Kowalczyk, Warszawa 2014.
- Litwiński R., *Policja wobec UWO i OUN w II Rzeczypospolitej*, „Biuletyn IPN” 2010, nr 12.
- Losy policjantów polskich po 1 września 1939 r. Studia i materiały*, red. P. Majer, A. Misiuk, Szczytno 1996.
- Maćkowiak M., *Z życia byłego komisarza śledczego: podręcznik dla organów policyjnych i śledczych*, Szamotuły 1926.
- Mączyński M., *Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej. Organizacyjno-prawne podstawy funkcjonowania*, Kraków 1997.
- Misiuk A., *Policja Państwowa 1919–1939*, Warszawa 1996.
- Misiuk A., *Instytucje policyjne w Polsce. Zarys dziejów: od X wieku do współczesności*, Szczytno 2006.
- Pełpoński A., *Policja Państwowa w systemie organów bezpieczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej*, Szczytno 1991.
- Policja – tradycja i współczesność*, oprac. J. Grad, K. Musielak, Warszawa 2017.
- Policja Państwowa w Drugiej Rzeczypospolitej. Wybrane aspekty organizacji i funkcjonowania*, red. A. Tyszkiewicz, Kraków 2015.
- Policja Państwowa w latach 1919–1928*, Warszawa 1929.
- Powstanie Policji Państwowej w odrodzonej Rzeczypospolitej (1915–1922)*, red. A. Misiuk, Szczytno 2009.
- Razyhrayev O., *Policja Państwowa w województwie wołyńskim w okresie międzywojennym*, Warszawa 2019.
- Służba śledcza. Podręcznik dla użytku policji państwowej*, Warszawa 1923.
- Smolak L., *Prasa Policji Państwowej 1918–1939*, Warszawa 2003.
- Woźniak M., *Modernizacja policji w Polsce 1935–1939*, „Dzieje Najnowsze” 1997, t. 29, z. 3.

NETOGRAFIA

<https://policjancihistorii.ipn.gov.pl/>

SPIS ZDJĘĆ NA KARTACH

1. Budynek komendy powiatowej Policji Państwowej w Stołpcach, 1924 r. *Fot. NAC.*
2. Policjant podczas rozmowy przed posterunkiem Policji Państwowej w Czarnym Dunajcu, 1932. *Fot. NAC.*
3. Budynek posterunku Policji Państwowej w Lidzbarku. *Fot. NAC.*
4. Budynek komendy Policji Państwowej w Poznaniu. *Fot. NAC.*
5. Budynek komendy powiatowej Policji Państwowej w Kostopolu. *Fot. NAC.*
6. Funkcjonariusze Urzędu Śledczego Komendy Policji Państwowej m.st. Warszawy podczas służby przy radiostacji, 1931 r. *Fot. NAC.*
7. Funkcjonariusze podczas służby na posterunku Policji Państwowej w Wieliczce, 1932 r. *Fot. NAC.*
8. Policjant przeprowadzający staruszkę przez ulicę Krakowskie Przemieście w Warszawie, 1925 r. *Fot. NAC.*
9. Funkcjonariusz Policji Państwowej przeprowadza dzieci przez ulicę Nowy Zjazd przed wjazdem na most Kierbedzia w Warszawie, 1925 r. *Fot. NAC.*
10. Policjant uczy poprawnego przechodzenia przez ulicę w Łodzi, 1935 r. *Fot. NAC.*
11. Policjant udzielający informacji w Krakowie, 1933 r. *Fot. NAC.*
12. Policjant podczas pełnienia służby. *Fot. NAC.*
13. Policjant kierujący ruchem ulicznym. *Fot. NAC.*
14. Policjant kierujący ruchem ulicznym w Katowicach, 1933 r. *Fot. NAC.*
15. Posterunek policji i straży pożarnej ochraniający budynek Sejmu, 1926 r. *Fot. NAC.*
16. Policjant z psem podczas zbiórki pieniędzy na rzecz pomocy bezdomnym w Katowicach, 1936 r. *Fot. NAC.*
17. Rowerowe oddziały Policji Państwowej na placu Teatralnym w Warszawie, 1925 r. *Fot. NAC.*
18. Funkcjonariusz Policji Państwowej podczas patrolu konnego. *Fot. NAC.*
19. Policyjny patrol na motocyklu w Warszawie, 1932 r. *Fot. NAC.*
20. Funkcjonariusze z Komisariatu Wodnego Policji Państwowej m.st. Warszawy podczas akcji ratunkowej, 1925 r. *Fot. NAC.*
21. Funkcjonariusze z Komisariatu Wodnego Policji Państwowej m.st. Warszawy patrolują okolice dzikiej plaży, 1930 r. *Fot. NAC.*
22. Grupa funkcjonariuszy na policyjnej polewaczce. Policjanci uzbrojeni są w karabiny Mosin. *Fot. NAC.*
23. Polewaczka policyjna używana do rozpędzania demonstracji. *Fot. NAC.*
24. Funkcjonariusze warszawskiego oddziału specjalnego Policji Państwowej w strojach szturmowych – kuloodpornych zbrojach płytowych, hełmach wz. 16 z orłem i numerem służbowym, tarczami i pistoletami, 1930 r. *Fot. NAC.*
25. Strój szturmowy policjanta – kuloodporna broń płytowa, 1929 r. *Fot. NAC.*
26. Podkomisarz Stanisława Paleolog, kierownik Referatu Policji Kobiecej w Komendzie Głównej Policji Państwowej, 1927 r. *Fot. NAC.*
27. Salutująca policjantka Jadwiga Willamowska z Referatu Policji Kobiecej w Łodzi, 1937 r. *Fot. NAC.*
28. Odprawa policjantek Referatu Policji Kobiecej Centrali Służby Śledczej w Warszawie, 1935 r. *Fot. NAC.*
29. Funkcjonariuszka Policji Państwowej czyta dzieciom przebywającym w Izbie Dziecka w Łodzi, 1937 r. *Fot. NAC.*
30. Policjantki na spacerze z podopiecznymi z Izby Dziecka w Łodzi, 1937 r. *Fot. NAC.*
31. Policjantka otula kocem śpiącą dziewczynkę z Izby Dziecka w Łodzi, 1937 r. *Fot. NAC.*
32. Policjantka z izby zatrzymań w Warszawie z dzieckiem na ręku, 1939 r. *Fot. NAC.*
33. Policjantka strzyże chłopca przebywającego w Izbie Dziecka w Łodzi, 1937 r. *Fot. NAC.*
34. Uliczny patrol policji kobiecej w Warszawie. *Fot. NAC.*
35. Funkcjonariuszki Referatu Policji Kobiecej z chłopcem w drodze do policyjnej izby zatrzymań w Warszawie, 1939 r. *Fot. NAC.*
36. Funkcjonariusze Policji Państwowej dokonują zatrzymania przestępcy Stanisława Popławskiego w Warszawie, 1929 r. *Fot. NAC.*

37. Funkcjonariusze Policji Państwowej i Straży Granicznej wraz z zatrzymanymi w Krościenku. *Fot. NAC.*
38. Funkcjonariusze policji przed wejściem do kryjówki bandy Maczugi, 1934 r. *Fot. NAC.*
39. Funkcjonariusze policji po cywilnemu przeszukują zatrzymanego. *Fot. NAC.*
40. Policjant sprawdza bezdomną śpiącą na ulicy. *Fot. NAC.*
41. Konne oddziały Policji Państwowej na placu Teatralnym w Warszawie, 1925 r. *Fot. NAC.*
42. Defilada odznaczonych funkcjonariuszy podczas obchodów święta Policji Państwowej na placu Saskim w Warszawie, 1927 r. *Fot. NAC.*
43. Obchody święta Policji Państwowej w Warszawie. Na zdjęciu widoczny m.in. Komendant Główny Policji Państwowej Janusz Jagrym- Maleszewski (odbiera raport), 1933 r. *Fot. NAC.*
44. Komendant Główny Policji Państwowej Kordian Józef Zamorski przemawia do odznaczonych funkcjonariuszy podczas obchodów święta Policji Państwowej w Warszawie, 1938 r. *Fot. NAC.*
45. Kuźnia komendy wojewódzkiej Policji Państwowej w Tarnopolu, 1925 r. *Fot. NAC.*
46. Policjanci podczas nauki kierowania ruchem ulicznym w Warszawie, 1934 r. *Fot. NAC.*
47. Uroczystość poświęcenia gmachu Normalnej Szkoły Fachowej dla Szeregowych Policji Państwowej w Mostach Wielkich, 1929 r. *Fot. NAC.*
48. Policjanci ćwiczą podczas kursu samoobrony. *Fot. NAC.*
49. Kurs narciarski dla funkcjonariuszy Policji Państwowej w Zakopanem, 1929 r. *Fot. NAC.*
50. Kurs nauki języka esperanto dla szeregowych funkcjonariuszy Policji Państwowej w Krakowie. *Fot. NAC.*
51. Funkcjonariusze Policji Państwowej podczas kursu instruktorskiego w Laboratorium Centrali Służby Śledczej w Warszawie. *Fot. NAC.*
52. Pokaz psów policyjnych w Warszawie, 1931 r. *Fot. NAC.*
53. Szkolenie psa policyjnego w Szkole Tresury Psów Policyjnych w Poznaniu, 1933 r. *Fot. NAC.*
54. Policjant i pies w maskach w trakcie ćwiczeń przeciwgazowych Policji Państwowej. *Fot. NAC.*
55. IV Ogólnokrajowe Zawody Sportowe Policji Państwowej w Katowicach, 1929 r. *Fot. NAC.*
56. Zawody konne Policji Państwowej zorganizowane przez Rodzinę Policyjną w Warszawie, 1933 r. *Fot. NAC.*
57. Dzieci ze Specjalnej Szkoły Powszechnej podczas posiłku w świetlicy policyjnej w Krakowie, 1933 r. *Fot. NAC.*
58. Policjanci podczas społecznej akcji wspomaganie biednych rozdają buty potrzebującym dzieciom w Białej, 1937 r. *Fot. NAC.*
59. Policjanci rozdający paczki dzieciom z ubogich rodzin w Krakowie, 1938 r. *Fot. NAC.*
60. Trzeci walny zjazd Stowarzyszenia Rodzina Policyjna w Warszawie. Na zdjęciu: Maria Mościcka (1), Aleksandra Piłsudska (2), minister spraw wewnętrznych Bronisław Pieracki (3), Komendant Główny Policji Państwowej płk Janusz Jagrym-Maleszewski (4), gen. Jakub Krzemieński (5), 1934 r. *Fot. NAC.*
61. Strona tytułowa gazety Policji Państwowej „Na Posterunku” (22 V 1926). *Fot. Biuro Edukacji Historycznej – Muzeum Policji KGP.*
62. Strona tytułowa gazety Policji Państwowej „Na Posterunku” (6 II 1938). *Fot. Biuro Edukacji Historycznej – Muzeum Policji KGP.*
63. Notatnik służbowy funkcjonariusza Policji Województwa Śląskiego w Katowicach ze śladem po kuli. *Fot. Biuro Edukacji Historycznej – Muzeum Policji KGP.*
64. Artefakty funkcjonariuszy Policji Państwowej – ofiar Zbrodni Katyńskiej, odnalezione w „dołach śmierci” w Miednoje. *Fot. Muzeum Katyńskie.*
65. Krzyż na cmentarzu komunalnym przy ul. Poprzecznej w Olsztynie, do którego przytwierdzono imienne tabliczki funkcjonariuszy Policji Państwowej – jeńców obozu w Ostaszkowie – zamordowanych wiosną 1940 r. przez NKWD i spoczywających w dołach śmierci w Miednoje. *Fot. Delegatura IPN w Olsztynie.*

